

Válasz Márton Mátyás professzor úr bírálatára

Köszönöm tisztelt Bírálóm véleményét, dicsérő szavait és dolgozatomat érintő kritikai megjegyzéseit. Külön megköszönöm a bírálat mellékleteként számomra eljuttatott részletes hibalistát, melyet az írásmű esetleges későbbi felhasználásánál, publikálásánál fel fogok használni.

Tisztelt Bírálóm értékelésében feltesz néhány kérdést illetve választ kívánó, amelyekre a bírálatban elhelyezés sorrendjében az alábbiakban válaszolok.

Miért „geofizikai alap”-ot említek a dolgozat címében: geofizikusként és e diszciplína oktatásának pillanatnyilag egyik kulcsszereplőjeként fontos feladatom szakmám érdeklődési területének definiálása, különösen annak figyelembe vételével, hogy a szakterületi határok kérdése a tudományban mindig dinamikusan változó kérdéskör. Elismerve, hogy dolgozatomban a földtudomány szinte teljes spektrumát érintem (a földtant és különösen a meteorológiát azért éppen csak), és elismerve azt is, hogy a fizika, a felsőgeodézia és a térképészet is megemlíthető lenne a címben az értekezésben betöltött súlya, a tematikus átfedések miatt, van egy különösebb érvem is. A geofizikai kutatómódszer klasszikus formája a „cél tárgyra” vonatkozó geometriai és fizikai paramétereket megadó, egyszerűsített modell felállítása, majd e modell-paraméterek és azok hibáinak megbecslése (geofizikai inverzió). Módszerem gyakorlatilag ezt követi: a korabeli és modern kerethálózatok által megvalósított kooordinátarendszerek között állítok fel (a korabeli szakirodalmon alapuló), alapvetően matematikai modellt, amelynek paramétereit, a 3. tételben célzott metaadatbázist ilyen eljárással határoztam meg. A modellezett és paraméterezett „cél tárgy” itt persze nem a Föld, hanem a koordinátarendszerek közötti transzformáció.

Nagyon köszönöm tisztelt Bírálóm megjegyzését, hogy Sztrabón klasszikus műve magyarul is megjelent, minden nyelvtudásom ellenére biztosan egyszerűbb és élvezetesebb lesz elolvasni azt, mint Hamilton és Falconer több mint 150 évvel ezelőtti angol fordítását.

Tisztelt Bírálóm kritikai megjegyzéseinek fontos része – és ebben maximálisan fejet hajtok, egyben megköszönöm, hogy ez irányú, hiányos ismereteimet kiegészíti – a térképészetnek a korabeli térképek definíciós, nevezéktani kérdéseit érinti. Bevallom, ezt a kérdést nem kezeltem hangsúlyosan, és emiatt pontatlanságokat követtem el. A „történelmi térkép” kifejezés – ahogy az iskolai történelmi atlaszok példáján látjuk – „foglalt”, az általam bemutatott térképművek „korabeli”, „archív”, illetve „rég” térképeknek minősülnek. A „történelmi térkép” kifejezést akár vitathattam is volna – egész addig, amíg tisztelt Bírálóm a Kartográfiai értelmező szótár vonatkozó cikkével ezt a vitát el nem döntötte. E – pontosításon túlmutató, a dolgozat kulcsszavainak használatát érintő – kritikát megköszönöm, a dolgozat szövegének későbbi hasznosításakor azt beépítem – és így fogok tenni a tisztelt Bírálóm által készített, a hivatalos véleményhez nem csatolt, de részemre

megküldött részletes hibajegyzékkel is, amelyért külön hálás vagyok és köszönettel tartozom.

A szóhasználatlaltal kapcsolatos megjegyzések érintik az általam megadott 1. és 3. tézist is, annak tisztelt Bírálóm általi elfogadását a szakkifejezések pontosításához kötve. Így nyilatkozom arról, hogy a tézisek megfogalmazásában konkrétan is elfogadom tisztelt Bírálóm pontosítását; hogy e tézisek „korabeli térképművek”-re vonatkoznak.

Tisztelt Bírálóm megkérdezi, hogy a 4.3. fejezetben megadott környezettörténeti példát, a Kis-Szamosnak a XIX. század második felében Szászfenes környékén dokumentált mederváltozását miért nem szerepeltetem az utolsó tézisben. A válasz igen prózai és konzervatív: mert azt nem publikáltam megfelelően. A térkép(pár) megjelent ugyan egy – hivatkozott – Geodézia és Kartográfia-cikkemben, de annak akár a mostani dolgozatban megadott, igen vázlatos magyarázata nélkül. Emiatt annak tézisbeli szerepeltetését nem láttam megalapozottnak. (A dolgozatban több ilyen pont szerepel: bár akár a módszertannál, akár az esettanulmányoknál a szövegben ezeket bemutatom, tézisként nem szerepeltetem azokat.)

Tisztelt Bírálóm javasolja, hogy – hasonlóan a „Cassini-dinasztia” négy „számozott” tudósa munkáinak hivatkozásához, Eötvös Loránd munkáihoz is illesszek magyarázó megjegyzést, hiszen keresztnévét hol „L.”, hol pedig „R.” betűvel jelzem, illetve jegyzi ő maga. A Cassini-család (időrendben: Giovanni Domenico, Jacques, César-François és Jean-Dominique) négy külön személy, akik azonban világos idő- és ebből következően tudományos logikai rendben követik egymást; így esetükben érdemes eltérni a szigorú ábécérendtől (a számozás beiktatásával). Eötvös esete kicsit más: „Eötvös L.” és „Eötvös, R.” valójában ugyanaz a személy, aki magyar nyelvű műveit következetesen „(báró) Eötvös Loránd”-ként, míg idegen nyelvű munkáit hasonló következetességgel „Rolando von Eötvös” néven jegyzi, így ebben nem érzek zavart. Ám az is lehet, hogy ez csak számomra, geofizikus földtudósként nyilvánvaló, miközben más diszciplínák művelői számára (kiváltképp figyelembe véve Eötvös édesapjának publikációs munkásságát is) a dolog nem ennyire egyértelmű, ezért a javaslatot köszönettel elfogadom és a mű későbbi felhasználásakor alkalmazni fogom.

A klasszikus szerzők születési és halálozási adatainak hiányát illető megjegyzést megköszönöm: a mű további felhasználása esetén egy – ezen adatokat és a tudós szerzők legfőbb érdemének kulcsszavait tartalmazó – táblázattal egyszerűen pótolhatónak látom.

Tisztelt Bírálóm e mondatát: „A Szerző arra a felismerésre épít, hogy a Föld térképi leírásának minősége mindenkor az adott korban kialakított Föld-modelltől, a rendelkezésre álló mérési módszerektől és mérés technikai eszközöktől függ” kicsit pontosítanom kell – nem azért, mert tisztelt Bírálóm rosszul értette volna dolgozatomat, hanem mert abban én nem mutattam rá elég világosan, hogy hogyan is állunk e kérdéssel. Az adott kor Föld-modellje ahhoz kell, hogy a georeferáláshoz egyszerű módszert biztosítsak. A térképezés minősége (az én megközelítesemben: a georeferálás pontossága) pedig általában nem az alkalmazott Föld-modell pontosságán, hanem annak fölmérésben alkalmazott következetességén és a fölmérés technikai lehetőségein múlik. Amikor pedig semmilyen modellt nem használtak (tisztán csillagászati helymeghatározáson alapuló geodéziai alap), akkor a mai geofizika és geodézia által szolgáltatott adatok (esetemben: a függővonalelhajlás) segítségével lehet megoldani a pontosítást.

Végezetül ismét megköszönöm tisztelt Bírálómnak a dolgozatom elmélyült tanulmányozását, kérdéseit és megjegyzéseit, és külön megköszönöm, hogy azt nyilvános vitára alkalmasnak tartja és számomra a fokozat megítélését javasolja.

Budapest, 2019. január 19.

/ Timár Gábor /